

**DEVIANT XULQ-ATVORGA EGA BOLALARNING IJTIMOİY
YORDAM KO`RSATISH**

PROVIDING SOCIAL ASSISTANCE OF CHILDREN
WITH DEVIANT BEHAVIOR

ОКАЗАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ ДЕТЯМ С
ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ

Usanova Mohidil Mardon qizi

Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali

Ijtimoiy ish ta'lim yo'nalishi talabasi;

E-mail: mohidiluralova4@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada deviant xulq-atvorga ega bolalarning ijtimoiy yordam ko'rsatish haqida o'zbekistonda va boshqa mamlakatlarda tadqiqotlardan misollar keltirilgan, bolalarning deviant xulq-atvorlilar haqida turli xil huquqshunos olimlarning bu boradagi turlicha qarashlari, voyaga yetmaganlar tomonidan ahloqsizlik xatti-harakatlarini sodir qilishga oilani roli muhimligi haqida so'z yuritiladi

Kalit so'zlar: xulq-atvor, deviant, boalalar, oila, jamiyat, bilimlar, tajriba, individual, psixologik, muammo, deviatsiya.

Abstract: This article presents examples of research in Uzbekistan and other countries about providing social assistance to children with deviant behavior, the different views of different legal scholars about children with deviant behavior, and the possibility of committing immoral behavior by minors. the importance of the role of the family is discussed

Key words: behavior, deviant, values, family, society, knowledge, experience, individual, psychological, problem, deviation.

Аннотация: В данной статье представлены примеры исследований в Узбекистане и других странах по вопросам оказания социальной помощи детям с девиантным поведением, различные взгляды разных ученых-правоведов на детей с девиантным поведением, возможность совершения несовершеннолетними аморального поведения. обсуждается важность роли семьи

Ключевые слова: поведение, девиант, ценности, семья, общество, знания, опыт, личность, психологическая, проблема, девиация.

KIRISH

Bolalardagi deviant xulq-atvor fenomeni jamiyat me'yorlari va umidlaridan ajralib turadigan keng ko'lamli harakatlarni o'z ichiga oladi. Bunday xatti-harakatlar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, jumladan, tajovuzkorlik, darsdan ketish va huquqbuzarlik, ko'pincha atrof-muhit omillari, oilaviy dinamika, tengdoshlar ta'siri va individual psixologik muammolarning murakkab o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Ushbu xatti-harakatlarning asosiy sabablarini tushunish nafaqat simptomlarni, balki asosiy sabablarni ham hal qiluvchi samarali reabilitatsiya strategiyalarini ishlab chiqish uchun muhimdir. Ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya yondashuvibu bolalarni jamiyatga qayta integratsiyalashuviga yordam berish uchun ta'lim, ijtimoiy va psixologik tadbirlarni birlashtirgan holda yaxlit istiqbolga urg'u beradi. Ushbu yondashuv deviant xulq-atvor nafaqat individual patologiyani aks, balki ko'pincha keng qamrovli yechimlarni talab qiladigan kengroq tizimli muammolarni ko'rsatishini tan oladi.

ASOSIY QISM

Oilalardagi ota yoki ona ichuvchi yoki ma'naviy axloqsizlik bilan ajralib turadi. Bunda nazarimizda voyaga yetmaganlar tomonidan sodir qilinayotgan jinoyatchilikka qarshi kurash hamda uning oldini olish birinchi navbatda oila ahloqini qadriyatlarimizga moslashtirishdan boshlashga to'g'ri keladi. Shu o'rinda turli xil huquqshunos olimlarning bu boradagi turlicha qarashlari mavjud bo'lib, bularning barchasi voyaga yetmaganlar tomonidan ahloqsizlik xatti-harakatlarini sodir qilishga oilani roli muhimligi haqida so'z yuritiladi. Jumladan, V.Ya.Rubalskaya tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar natijasiga ko'ra, 47 % voyaga yetmaganlar huquqbuzarligi ota onaning salbiy ta'siri yoki befarqligining, 14,8 % oilada hamjihatlik yo'qligining, 38,3% ota yoki onani yo'qligining, 23,5 % kattalarning loqaydligi tufayli jinoyat sodir etishning asosini tashkil etadi¹. Oiladagi tanqid va kamsitilishlar ham bolaning ruhiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bu jarayon ham bolaning normal faoliyatiga salbiy ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi. Shunday qilib, boladagi salbiy illatlarni oldini olish va ularni bartaraf etishda quyidagilarga e'tiborni qaratish zarur: - birinchi o'rinda, har bir yosh davrni o'ziga xos psixologik rivojlanish darajalarini aniqlab olish lozim. - ikkinchi o'rinda, bolani tarbiyasidagi sodir bo'layotgan salbiy o'zgarishlarni o'rganib chiqish kerak. -

¹ „Yoshlar sotsiologiyasi“ o'quv qo'llanma

uchinchi o'rinda, tarbiyasi og'ir bolalarning psixologik rivojlanishini me'yorlashtirishga yo'naltirilgan maxsus tadbirlarni ishlab chiqish lozimdir.²

Yoshlar bilan ishlashdagi asosiy vazifalar

1. Ijtimoiy yetimlik va uni vujudga kelish sabablarini oldini olish
2. Noqobil va notinch oilalarda tarbiyalanayotgan voyaga yetmaganlarni o'rganish.

3. IIB ta'lim muassasalari va boshqa milliy institutlar bilan hamkorlikdagi ishlarni takomillashtirish.

O'smirlik yoshida deviatsiya namoyon bo'lishining tinimsiz oshib borishi ijtimoiy ishchi oldiga bu o'smirlar bilan ishlashning yangi usullari, texnologiyalarini izlash va ularga tadbiq etish vazifasini qo'yadi. Ilmiy nazariy va amaliyotda ikki asosiy texnologiya-profilaktika va rehabilitatsiya keng tarqalgan.

Bolalarning tengdoshlari va kattalar bilan ijobiy munosabatda bo'lish qobiliyatini oshirish uchun ijtimoiy ko'nikmalarni o'qitish rehabilitatsiya jarayoniga kiritilishi kerak. Muloqot, hamdardlik va nizolarni hal qilishga qaratilgan seminarlar munosabatlarni yaxshilashga yordam beradigan va deviant xatti-harakatlar holatlarini kamaytiradigan qimmatli ko'nikmalarni berishi mumkin. Guruh faoliyatida ishtirok etishni rag'batlantirish ijtimoiy o'zaro ta'sirni rivojlantiradi va bolalarga bu ko'nikmalarni real dunyo sharoitida qo'llash imkonini beradi. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qo'shimcha ravishda, ta'lim tadbirlari akademik muvaffaqiyatni ta'minlash uchun zarurdir. rivojlantirishga qo'shimcha ravishda, ta'lim tadbirlari akademik muvaffaqiyatni ta'minlash uchun zarurdir.

Deviant xulq atvorni ijtimoiy pedagogik xususiyatlari va kelib chiqishining sabablarini atroflicha yoritish natijasida shuni xulosa qilish mumkinki: Birinchidan, bugungi glaballashuv jarayonida jamiyatning eng kichik bo'g'ini bo'lmish oilaning funksional vazifalarini bajarishdagi oqsashlari, ota-onaning oiladagi o'rnining ma'lum ma'noda susayishi, ertangi kunimiz bo'lgan yoshlarni xulqidagi og'ishlarni kelib chiqishiga va buni odatiy hayot shakli sifatida ko'rishga sabab bo'lmoqda. Ikkinchidan, deviant xulq atvor holatlarini oldini olish bo'yicha olib borilgan texnologiyalardan samarali foydalanish yangi va zamonaviy yondoshuvlar ishlab chiqilishi zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. Uchinchidan, deviant xulq atvorni jamiyatdan yo'q qilib bo'lmaydi, lekin shu bilan birga, ular jamiyat hayotida

² G'aniyeva. M.X., Latipova. N.M. va boshqalar. O'zbekiston Respublikasi. Jamoatchilik fikrini o'rganish "Ijtimoiy fikr" Markazi. Oila Ma'naviyati. O'quv qo'llanma. Toshkent.:2007. 1-Bob. –B.27.

odamlarni qoniqtirmaydigan va talab qilinmaydigan vaziyatlarda inqiroz fonida yuzaga keladi. To‘rtinchidan, deviant xatti-harakatlarning oldini olish va uning sabablarini bartaraf etish uchun bugungi kunda yoshlarga tushunadigan va umumiy manfaatlarga ega bo‘lgan guruhlarni topishda yordam berish bilan harakterlanadi. Misol sifatida musiqa, sport maktabiga yoki sport to‘garaklariga yo‘naltirish. Bularning barchasi shaxsning ishtiyoqi va qiziqishlariga bog‘liq. Beshinchidan, o‘smirlik davridadi deviant xulqqa moyillik, ulardagi tajavvuzkorlik, xavotirlanish, xissiy zo‘riqish holatlari bilan bog‘liq hisoblanib, ularning emotsional holatlari deviantlikni yuzaga keltiruvchi asosiy sabab sifatida harakterlanadi. Uchinchidan, deviant xulq-atvorni jamiyatdan yo‘q qilib bo‘lmaydi, lekin shu bilan birga, ular jamiyat hayotida odamlarni qoniqtirmaydigan va talab qilinmaydigan vaziyatlarda inqiroz fonida yuzaga keladi. To‘rtinchidan, deviant xatti-harakatlarning oldini olish va uning sabablarini bartaraf etish uchun bugungi kunda yoshlarga tushunadigan va umumiy manfaatlarga ega bo‘lgan guruhlarni topishda yordam berish bilan harakterlanadi. Misol sifatida musiqa, sport maktabiga yoki sport to‘garaklariga yo‘naltirish. Bularning barchasi shaxsning ishtiyoqi va qiziqishlariga bog‘liq. Beshinchidan, o‘smirlik davridadi deviant xulqqa moyillik, ulardagi tajavvuzkorlik, xavotirlanish, xissiy zo‘riqish holatlari bilan bog‘liq hisoblanib, ularning emotsional holatlari deviantlikni yuzaga keltiruvchi asosiy sabab sifatida harakterlanadi.³

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki deviant xulqli bolalar bilan ijtimoiy ish olib borishda avallo oila muhitini yaxshilash zarur. bugungi kunda qurish rejalashtirayotgan Yangi O‘zbekistonni barpo etish uchun barkamol insonni tarbiyalamog‘imiz zarur. Buning uchun esa xulqida salbiy tomonga og‘ish bo‘lgan bolalarning reabilitatsiyasi va profilaktikasiga bo‘lgan e‘tiborni kuchaytirishimiz, bu ishlarni amalga oshirish uchun barcha chora-tadbirlarni kuchaytirish va kerakli shart-sharoitlarni yaratib berishimiz lozim. Bundan tashqari, o‘z kasbining mohirlari bo‘lgan malakali pedagoglarni yetishtirish uchun bilim berishni yanada chuqurlashtirish, oliy o‘quv yurtlarida o‘rganilgan bilim, ko‘nikma va malakalarni amaliyotda qo‘llay olishlari uchun imkoniyatlar eshigini ochish lozim. Qo‘shimcha tarzda shuni aytib o‘tish kerakki, deviant xulq-atvorli bolalar o‘sib-unadigan oila atalmish dargohni va oiladagi bolalar

³ „Deviant xulq-atvor psixologiyasi“ L.M.Xakimova.Toshkent 2014.

ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi turli xil noxush vaziyatlarning oldini olish maqsadida oila institutlarining faoliyatini yanada kengaytirish lozim.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. „Yoshlar sotsiologiyasi” o'quv qo'llanma
2. CH.Lombrozoning „Jinoyat va fohisha ayol” haqidagi asari
3. „Deviant xulq-atvor psixologiyasi” L.M.Xakimova.Toshkent 2014.
4. G'aniyeva. M.X., Latipova. N.M. va boshqalar. O'zbekiston Respublikasi. Jamoatchilik fikrini o'rganish “Ijtimoiy fikr” Markazi. Oila Ma'naviyati. O'quv qo'llanma. Toshkent.:2007. 1-Bob. –B.27.